

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

*Наш клас – дружна і весела сім'я.
Лідія Боженко, старший вчитель
ЗОШ I–III ст. ім. В. Стасюка
м. Стрия Львівської обл.*

*З повагою до Тараса.
Олена Жуганова, учитель-методист
Ладанської гімназії
Прилуцького р-ну Чернігівської обл.*

«ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

щомісячний науково-методичний журнал

№ 5 (575) ТРАВЕНЬ 2017

Засновники –
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ,
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

Видавець –
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

Видається з липня 1969 року
Київ

Журнал включено до переліку наукових
видань ВАКУ України, в яких можуть
публікуватись основні результати
дисертаційних робіт

Головний редактор

Алла ЛУК'ЯНЕЦЬ, кандидат педагогічних наук,
заслужений працівник народної освіти України

Редакційна колегія:

Іван БЕХ, Надія БІБІК, Микола ВАШУЛЕНКО,
Галина ДРЕВАЛЬ, Валентина ЗАТОРЖИНСЬКА,
Людмила КОВАЛЬ, Ярослава КОДЛЮК,
Юлія КОЛЕСНИКОВА (*завідувач відділу*),
Тетяна КОХНО, Людмила ЛІЩИНСЬКА,
Людмила ЛОПУШАНСЬКА (*відповідальний секретар*),
Алевтина ЛОТОЦЬКА,
Світлана МАРТИНЕНКО, Віра МЕЛЕШКО,
Олександр МИТНИК, Антоніна МОВЧУН,
Ізоolda НІЗЕЛЬСЬКА, Оксана ОНОПРІЄНКО,
Тамара ПИРОЖЕНКО, Тамара ПОНІМАНСЬКА,
Катерина ПОНОМАРЬОВА, Катерина ПРИЩЕПА,
Тетяна ПУШКАРЬОВА, Олександра САВЧЕНКО,
Світлана СТРИЛЕЦЬ, Володимир ТИМЕНКО,
Ольга ХОРОШКОВСЬКА, Людмила ХОРУЖА,
Михайло ЧЕМБЕРЖІ, Тетяна ЯРЕМЧУК
(*завідувач відділу*).

Зареєстровано Державним комітетом інформаційної
політики, телебачення та радіомовлення України
серія КВ, №6506 від 09.09.2002 року.
Підписано до друку 20.04.2017. Формат 84x108/16.
Папір газетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 6,72.
Умовн. фарбовдб. 6,72. Обл.-вид. арк. 9,75.
Зам. 0104705.

Адреса редакції: 04213, Київ,
вул. Прирічна, 25-А, к. 12,
тел./факс (044) 501-03-87
www.pochatkova-shkola.net
e-mail: pochatkovasc.ua@gmail.com

Видруковано у видавництві «Преса України».
03148, Київ, вул. Героїв Космосу, 6
Свідоцтво № 35481684
http://www.pressa.kiev.ua/
Якість друку повністю відповідає наданому видавцем
видавничому оригіналу.

© «Початкова школа», 2017

ЗМІСТ

Наші ювіляри

Лук'янець А. Світло особистості 1

Методика навчання

Варгата Ф. Бінарний урок (4 клас) 5

Мартинюк О. Урок літературного читання для 3 класу
відповідно до оновленого кола читання 6

Співак Б., Базарницька І. Урок позакласного читання, 4 клас 9

Чабайовська М., Омельченко Н. Формування національно свідомого
громадянина України в процесі вивчення курсу українознавства
“Я люблю Україну” в початковій школі 12

Сарієнко В., Чайченко В. Особливості вивчення властивостей
геометричних фігур у початкових класах 15

Кучер Т. Формування ключових компетентностей на уроці
з основ здоров'я в 2 класі 20

Прокопєць Л. Використання інтерактивних технологій під час
проведення виховних заходів на природничу тематику 23

Ніколаєць В., Зіньківська З. Народні свята весняного циклу.
Дослідження змісту свят 26

Клепикова І. Образи природи, тварин, людей у мистецтві 32

Підготовка до школи

Сайко Т., Березовська Н. Адаптація майбутніх першокласників
до школи “10 кроків до навчання” 34

Досвід роботи одного вчителя

Прозорова Л. Творчі різнорівневі вправи з української мови
для розвитку уваги, логічного та дивергентного мислення учнів 36

Екологічний творчий проект для учнів 2–4 класів “Заміни лампи –
зміни світ” 37

Початкова освіта за рубежом

Охрімчук Р. З американського зошита 39

Янічка-Панек Т. Сучасна реформа системи освіти в Польщі 42

Школа і родина

Рашковська І. Допомога батькам у вихованні дітей з розладами
у поведінці 46

Освіта вчителя

Таранченко О. Ефективні технології викладання
в інклюзивній школі 50

Слово художній самодіяльності

Тіліпалова Н. Свято української пісні 54

Незабутні імена

Фалько Я. Пам'ятники Тарасу Шевченку та питання візуалізації
образу Кобзаря в початкових класах 55

Почитаймо з учнями

Прудник С. Будньодні та ще й неділя! 59

Розкази про свій клас 60

Конкурс “Мій творчий проект”

Бушуєва С., Притуленко О. Таємниці сніжинок 61

Ніколаєць В., Зіньківська З. Народні свята весняного циклу.
Дослідження змісту свят 62

*Передрук будь-якого матеріалу українською або іншими мовами
без письмової згоди редакції заборонено.*

Марія ЧАБАЙОВСЬКА,
доцент кафедри української мови та методики навчання
факультету педагогіки і психології НПУ імені М.П.Драгоманова;
Наталія ОМЕЛЬЧЕНКО,
вчитель вищої категорії, вчитель-методист
НВК "Гімназія – ЗНЗ I ступеня м. Обухова
ім. Володимира Мельника"

Формування національно свідомого громадянина України в процесі вивчення курсу українознавства "Я люблю Україну" в початковій школі

В умовах реформування освіти запровадження Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді [8] особливого значення набуває проблема формування національно свідомого громадянина України.

Бути громадянином України – це не тільки жити в цій великій європейській державі. Це означає любити Україну. А для цього потрібно насамперед знати: українську мову як мову державну; найважливіші етапи становлення держави; героїв, які боролися за її незалежність; звичаї і традиції українського народу; найвидатніших учених, письменників, композиторів, артистів, художників та спортсменів; визначні місця та найвідоміших людей рідного регіону. Знати, в чому полягає унікальність українців, їхній внесок у світову культуру, здобутки і перемоги України в Європі та світі [4, с. 3].

Актуальність цієї проблеми визначається тим, що в перелік варіативних програм для початкової школи введено курс українознавства за вибором "Я люблю Україну" (1–4 класи) [3]. Йдеться про українознавство як новий навчальний предмет, який вивчається з 2 класу в загальноосвітніх навчальних закладах початкової ланки освіти. Тому важливо розробити навчально-методичне забезпечення цього предмета, яке сприяло б здійсненню національно-патріотичного виховання учнів початкових класів.

Теоретико-методологічною основою розробки проекту вивчення курсу українознавства за вибором "Я люблю Україну" для 2–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів є [2, с. 95]:

- державні документи: закон України "Про освіту", Державна національна програма "Освіта" ("Україна ХХІ століття"), Державний стандарт початкової ланки освіти, "Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки", Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді;

- наукові праці видатних учених:

- проблема патріотизму, сутності патріотичної свідомості, почуттів індивідів знайшла своє відображення у вітчизняній (В.Андрущенко, В.Бичко, Л.Буєва, І.Надольний, Л.Сохань, І.Стогній, О.Забужко, В.Шинкарук) та зарубіжній (І.Кант, К.Роджерс, Е.Фромм та ін.) філософії;

- у психології поняття "патріотизму" досліджується І.Бехом, А.Богуш, М.Боришевським, Л.Долинською, О.Киричуком, В.Котирло, Ю.Трофімовим, О.Роменцем, О.Чебикіним та ін.;

- серед видатних вітчизняних і зарубіжних учених-педагогів до цієї проблеми зверталися Я.Коменський, Г.Сковорода, К.Ушинський, О.Духнович, А.Дістервег, Г.Ващенко, І.Огієнко, С.Русова, Дж. Дьюї, А.Макаренко, С.Френе, Я.Корчак, В.Суходлинський та ін.;

- в Україні проблеми національно-патріотичного виховання школярів досліджували А.Бондар, В.Бондар, О.Захаренко, А.Дем'янчук, О.Матвієнко, О.Мороз, І.Ткаченко, О.Рудницька, В.Фарфоровський, Т.Шашло, М.Шкіль, М.Ярмаченко та ін.

На допомогу вчителю та учням для вивчення пропонованого курсу вийшли з друку: інтегрований посібник-зошит для учнів 2 класу "Я люблю Україну" [4], методичний посібник для вчителя [5], а також електронний освітній продукт (ЕОП) [1] в тернопільському видавництві "Астон".

Мета статті – подати методичні рекомендації щодо проведення уроків українознавства в початковій школі.

У наведеному нижче плані-конспекті (фрагмент) уроку вивчення нового матеріалу пропонується здійснювати із використанням інформаційних технологій навчання (мультимедійна презентація).

Фрагмент уроку українознавства "Я люблю Україну", 2 клас

Тема. Народна символіка. Вінок. [3]

Мета. Ознайомити учнів із вінком як елементом українського національного костюма, розкрити

значення квітів та стрічок як чудодійних оберегів нашого життя; пробуджувати пізнавальний інтерес до українських традицій, бажання їх зберігати та примножувати;

сприяти розвитку творчих здібностей дітей, уваги, пам'яті;

виховувати почуття любові до національних цінностей; повагу до культурного та історичного минулого України.

Обладнання: мультимедійна система, ноутбук, презентація, віночок, стрічки.

Тип уроку: засвоєння нових знань, умінь і навичок.

Хід уроку

I. Організація учнів до уроку.

Хвилинка гарного настрою.

– Добрий день, діти! Доторкніться один до одного долоньками, подаруйте почуття впевненості в тому, що сьогодні в нас все вдасться. Подаруйте свою усмішку товаришу. З цим прекрасним настроєм я пропоную розпочати наш урок.

II. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми та мети уроку.

– А про що ми будемо говорити, ви дізнаєтеся, відгадавши загадку. [1]

Ой пвіте в Україні красне літо,
Ой збирають різнобарвні в гаю квіти,
В'яжуть стрічку й квіточку в стібок,
Щоб до танцю вбратись у ... (в і н о к).

– Сьогодні ми ознайомимося з одним із народних символів – віночком.

– До нас на урок знову завітали Оксанка і Тарасик, щоб навчатися разом із нами. Подивіться, будь ласка, на обкладинку зошита. Вони одягнуті в український національний одяг.

– Що на голові в Оксанки? (Віночок).

III. Засвоєння нових знань, умінь і навичок.

I. Опрацювання тексту (1 частина) про український віночок: робота із зошитом [4, с. 44] та презентацією – технологічний прийом "Листання" [7].

A) Розповідь учителя.

Український вінок – це справжнє диво нашого народу, адже кожна квіточка не лише прикрашала голову дівчини, а й слугувала оберегом, дарувала їй свою силу та вроду. Щоб сплести вінок, потрібно було знати властивості та символіку кожної квітки.

Б) Читання тексту.

Починали носити віночок дівчатка з трьох років. Перший – для трирічної дівчинки – плела мама, змочувала в росах, коли на небі сонце зійде. І купала його в росах сім днів, а тоді до скрині клала. У віночок влітала чорнобривці, незабудки, барвінок, ромашки.

У чотири роки доплітали безсмертник... Для семирічної дівчинки плели вінок із семи квіточок. І вперше влітали цвіт яблуні.

В) Ознайомлення з репродукцією картини Костянтина Трутовського "Одягають вінок".

– Діти, кого ми бачимо на картині? (*Відповіді учнів*).

– На картині відомого українського художника Костянтина Трутовського "Одягають вінок" зображена мати з донькою і сином. Мама одягає на донечку віночок. Він дуже гарний і личить їй. Дівчинка дивиться в дзеркало. На її обличчі подив та захоплення.

Із творчістю цього художника ми ознайомимося детальніше у 4 класі.

Г) Розповідь учителя, робота з презентацією.

До українського віночка влітали різноманітні квіти. Всього в одному вінку могло бути до 12 різних квіток. Кожна з них щось символізувала.

У найперший віночок дівчатам влітали *чорнобривці*, щоб гарними на вроду були, чорнобровими. Ці квіти, ніби мамині руки, – ніжні і теплі. Тому, напевно, немає в Україні хати, де б не сіяли чорнобривці.

Калина у віночку – символ краси та дівочої вроди, символ нашої України. Як каже прислів'я: "Без верби і калини – нема України". Квітки і ягоди цієї чудової рослини вишивають на рушниках, серветках, на одязі.

Безсмертник у віночку дарує здоров'я.

Барвінок – символ життя. Вічнозелена трав'яниста рослина, листя якої зберігає зелений колір навіть під снігом. Немає в Україні такого села чи міста, де б не ріс барвінок. Тому нашу Батьківщину ще називають барвінковим краєм.

Одне із найпочесніших місць у вінку займає *деревій* – квітка, схожа на квітуче деревце. Це досить невибаглива рослина, вона росте всюди, куди занесе вітер її насіння. А тому вважається символом нескореності та непоборності.

Чудова й гарна квітка *ромашка*. Вона приносить не лише здоров'я, а й добробут.

Ще до віночка влітали *цвіт вишні* чи *яблуні* як символ материнської любові, бо батьки найрідніші люди для кожної дитини.

Любисток символізує любов і відданість.

Ружа, мальва і півонія, за давньою легендою, – це три сестри, які символізують віру, надію і любов.

Ще у віночок влітали квіти ніжно-синього кольору, ніби очі дівчини. Це *волошки*. Здавна люблять у народі цю рослину. Вона росте на полі серед жита, пшениці.

Хміль (вусики) – символ гнучкості та розуму.

Незабудки – символ постійності й вірності.

Мак – символ дівочої краси. Червоний колір квітки символізує чисті й ширі почуття.

Дзвоник польовий – символ вдячності.

2. Робота з ілюстративним матеріалом. зошит [4. с. 44].

– Розгляньте в зошиті зображення квітів і подумайте, назви яких з них починаються на ті ж букви, що й ваші імена (Матвій – мальва, Денис – деревій, Поліна – півонія).

3. Опрацювання тексту (II частина) про стрічки: робота із зошитом [4. с. 44] та презентацією.

А) Розповідь учителя.

Вінок – це не тільки сплетені в коло квіти, гілочки. Який же віночок без стрічок? Та не можна прив'язувати до віночка будь-які стрічки. Кожна стрічка у вінку теж має своє значення, тому треба знати послідовність вплітання стрічок у віночок.

Б) Читання тексту.

– Знайдіть і підкресліть у тексті зошита [4, с. 45] слова про кольори стрічок, які вплітали у віночок.

В) Робота з роздавальним матеріалом.

(Дівчатка по черзі зав'язують заздалегідь підготовлені стрічки на віночок, учитель розповідає про символіку стрічок).

До дівочого віночка в'яжуть *світло-коричневу* стрічку: символ землі-матінки.

Зліва і справа від неї – дві *жовті* – символ сонця.

За ними ідуть з різних сторін *зелена світла* і *зелена темна* – символ живої природи, краси і юності.

Далі *синя* і *голуба* – небо і вода. Вони дають силу і здоров'я.

Потім з однієї сторони *жовтогаряча* – символ хліба, а з другого боку *фіолетова* – символ розуму.

А за ними – *малинова* як символ щирості та *рожева* – багатства і достатку.

По краях вінка в'язали *білі* стрічки – символ чистоти. Але на кожній з них вишивали або малювали золотом чи сріблом сонце і місяць, на лівому кінці – *сонце*, а на правому – *місяць*.

– Отже, український вінок є частиною національного костюма. А про національний костюм ми будемо говорити пізніше.

(Одягнути віночок зі стрічками на дівчинку).

IV. Фізкультхвилинка. "Гра з віночком" [5, с. 46].

Одна дівчина у віночку стає в середині кола, всі інші ходять кругом неї і говорять:

Ми віночок цей взяли
І на (*ім'я дитини*)... одягли.
Ти в віночку потанцюй,
Потім іншим подаруй.

Дівчина з кола вибирає хлопчика, і вони танцюють під музику, наприклад, український народний танець "Гопак".

Усі плещуть у долоні. Потім дівчинка знімає віночок і каже:

– Я дарую віночок ... (*ім'я дитини*). Гра продовжується.

V. Узагальнення та систематизація знань.

1. Робота в зошиті [5, с. 45].

А) Із розсипаних складів зберіть квіти в віночок. Замалуйте кожне слово окремим кольором. Запишіть ці слова.

(Барвінок, ружа, чорнобривці, ромашка).

Б) Розфарбуйте віночок.

2. Гра "Віночок": технологічний прийом "Анімована сорбонка" [6].

– А тепер перевіримо, чи ви все запам'ятали.

Починаю я, а закінчимо всі ми.

Не забудь, будь ласка, друже,
У вінку найперша ... (*ружа*).

Друга квітка теж не зайва,
Друга квітка зветься ... (*мальва*).

Щоб була гармонія –
Третя в нас – ... (*півонія*).

А барвінку попередник
У вінку, то наш ... (*безсмертник*).

Як перлина між перлинок –
Так між квітами ... (*барвінок*).

Цвіт квітневий, пвіт травневий,
Цвіт весняний, пвіт ... (*вишневий*).

Як згадав ти пвіт вишневий –
Не забудь і ... (*яблуневий*).

Цвіт самої України –
Це, звичайно, пвіт ... (*калини*).

Ось на небо схожа тропки
До вінка прийшла ... (*волошка*).

Не останній він за змістом,
Зелененький наш ... (*любисток*).

Плести я віночок вмю –
Зараз черга ... (*деревію*).

А чого ж в вінку три жмені?
Ну, звичайно, – лише ... (*хмелю*).

3. Літературна сторінка. Опрацювання вірша Людмили Савчук "Український віночок".

– Сьогодні ми не будемо читати вірш, а послухаємо пісню "Український віночок" на слова поетеси

Людмили Савчук у виконанні Наталії Бойчук (відео).

Подумайте над запитанням:

• З яких квітів плели віночки? Що про це сказано у пісні?

VI. Рефлексія навчальної діяльності.

- Хто в давнину носив вінок?
- Які квіти влітали у вінок?
- Якого кольору стрічки в'яжуть до віночка?
- Частиною чого є український вінок?

Рекомендації:

• запроваджувати у навчально-виховний процес початкової школи курс українознавства за вибором "Я люблю Україну" для учнів 2–4 класів;

• у навчальні плани вищих педагогічних навчальних закладів II–IV рівнів акредитації (спеціальність "Початкова освіта") ввести навчальну дисципліну "Методика навчання українознавства в початковій школі";

• з метою поглибленої підготовки вчителів початкових класів на педагогічних факультетах університетів відкрити додаткову спеціалізацію "Вчитель українознавства".

Література

1. Чабайовська М. І., Мельник Л. В. Я люблю Україну. 2 клас: електронний освітній продукт / М. І. Чабайовська, Л. В. Мельник. – Тернопіль : Астон, 2016.

Чабайовська М., Омельченко Н. Формування національно свідомого громадянина України в процесі вивчення курсу українознавства "Я люблю Україну" в початковій школі. У статті подано методичні рекомендації щодо вивчення нового предмета – курсу українознавства за вибором "Я люблю Україну" – в початковій школі.

Ключові слова і формулювання: "Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді", національно-патріотичне виховання, українознавство, курс українознавства за вибором "Я люблю Україну", методи і прийоми навчання, початкова школа, нова програма з українознавства (1–4 кл.).

2. Чабайовська М. І. Обґрунтування розроблення та реалізації проекту вивчення курсу українознавства за вибором "Я люблю Україну" для 2–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів // Педагогічний часопис Волині: науковий журнал. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2016. – № 2 (3). – 136 с. – Бібліогр.: С. 93–99: 11 с.

3. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Кальчук М. І. Програма курсу українознавства за вибором "Я люблю Україну" (1–4 класи): схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах, протокол № 2 від 3 березня 2016 року засідання комісії педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти МОН України (лист ІМЗО № 2.1/12-Г-120 від 28.03.2016 р.) // Початкова школа. – 2016. – № 9. – С. 49–48.

4. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільнік В. В. Я люблю Україну: інтегрований посібник-зошит для учнів 2 класу: схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти МОН України (лист ІМЗО від 29.06.2016 р. № 2.1/12-Г- 419). – Тернопіль: Астон, 2016. – 108 с.

5. Я люблю Україну. 2 клас: метод. посібник для вчителя / авт.-упор. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільнік В. В.: схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти МОН України (лист ІМЗО від 09.09.2016 р. № 2.1/12-Г-715). – Тернопіль : Астон, 2016. – 170 с.

6. <http://didaktor.ru/technologicheskij-priyom-sorbonka/> / інтерактивний прийом "Сорбонка".

7. <http://didaktor.ru/shablony-dlya-vypolneniya-priyoma-listannya/> / прийом "Листання".

8. http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/ / Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді.